

ȘI PUȚINĂ AXIOLOGIE ANTROPOLOGICĂ

Am arătat într-un articol precedent care sunt cele două obiecții principale ce se pot aduce punctului nostru de vedere reacționar și cum se răspunde celei dintâi dintre aceste obiecții¹.

Ne rămâne să răspundem acum – după cum am făgăduit – obiecției a doua, după care – indiferent de faptul dacă o întoarcere a vieții românești spre formele vieții de la sat este posibil sau nu – urbanizarea vieții românești este un lucru vrednic de dorit, este un bine, și aceasta pentru temeiul foarte lămurit, că forma de viață orășenească e o formă de viață socială – sub toate raporturile – net superioară vieții de la sat.

Prima obiecție pune a o problemă de fapt. Nu intervine în judecarea ei decât considerații obiective, în legătură cu împrejurările care condiționează formele vieții sociale. A doua obiecție implică ceva mai mult decât atât: o luare de atitudine, o valorificare. Astfel, a doua întrebare pune în joc *sensul* vieții omenești, poziția omului în cosmos.

Nu mai poate fi vorba aci de o certitudine de fapt, ci de una care e asupra dreptei vieți. Superioritatea sau inferioritatea unei forme de viață socială este deci de judecat în funcțiune de menirea vieții înseși și a omului în ea!

Din acest punct de vedere, mai complex, inferioritatea satelor poate fi dovedită – afirmă preopinienții – din toate punctele de vedere care pot intra în socoteală atunci când e vorba de înțelegerea și lămurirea unei unități sociale. Îmi îngădui să schițez în liniile lui mari, dar complete, tabloul acestor inferiorități, tablou care îmi va servi apoi ca bază de discuție.

Concret

Incapacitatea de a distruge valorile.

Afirmarea inferiorității sau superiorității unei forme de viață socială asupra alteia nu mai este o simplă constatare de ordinul certitudinii de fapt, ci o judecată de valoare, care implică o prețuire, o măsură în raport cu un criteriu normativ, cu o ierarhie sau o scară de valori. De ea atestă caracterul

concluziv al judecății. Acest criteriu nu poate fi decât măsura-n care se poate-mplini scopul vieții omenești în viața socială, viața socială fiind înțeleasă aici ca o formă a vieții în genere, integrantă-n ritmul cosmic! În acest fel, a doua întrebare pune-n joc însuși sensul vieții omenești și poziția omului în cosmos.

Nu mai e vorba deci de o problemă de sistematică sociologică; ci de o problemă etică, de axiologie antropologică!

Din acest punct de vedere, mai complex, inferioritatea satelor poate fi dovedită ușor – spun preopinienții mei – din toate punctele de vedere care pot intra în socoteală atunci când e vorba de cercetarea unei unități sociale – și aceasta chiar independent de orice argument de ordin progresist, care ar prețui ca bun ce e nou, ca atare! Îmi îngădui să schițez, în liniile lui mari dar complete, tabloul acestor inferiorități, tablou care îmi va servi apoi ca bază de discuție.

Concret, ce pretind adversarii noștri când afirmă inferioritatea satului față de oraș?

Inferioritate. Inferioritatea e de nenumărate feluri: cosmologică, [biologică, sufletească, istorică, juridică, politică ș. a.].

Să privim lucrurile mai de aproape și să vedem ce ne spun.

Inferioritate geografică

Cosmic – continuă preopinienții mei –, satul este o unitate de viață socială mult prea mică spre a fi interesantă. Te dai cu capul de pragul de sus al caselor când intri-n ele, și zarea lui nu trece peste gard, cu mult, din cât poate omul cuprinde cu privirea! Câtă distanță de la ritmul acestei vieți de sat, circumscrișă în această zare-ngustă, și până la „ritmul mondial“, în care cablogramele năvălind în câteva clipe lumea toată-n lung și-n lat, vestind pământului întreg binefacerea reclamei – care, dacă n-ar fi pătura lui Reaviside, ar năzuia să ajungă-n Marte! Ce meschine apar, sub acest raport, preocupările gospodărilor care urmăresc alt scop decât îndestularea – abia trecută peste animalitate – a nevoilor neamului său, cu rodul a câteva jugăre sau prăjini de pământ, față de interesul omenesc universal al preocupărilor de felul în care-și poartă moțul pe frunte Valéry, de calitatea ciorapilor de mătase care se fabrică-n insulele Oceanului Pacific (Oustric, nu?), sau a conservelor care se fabrică-n America de Sud, de cursul împrumutului din 1932 contractat pe piața Londrei de republica Tanganika, de „Arrowsmith“, câștigătorul nu mai știu cărei cupe de la Ancott, sau de rezultatele matchu-ului Carpentier – Dempsey!

Ce distanță, de la „omul de pe stradă“, omul general și universal, produs în serie, vizător sistematic reprodus în mii de exemplare în anonimatul mulțimii din oraș, față de omul concret, de „omul din ogradă“, plin de specifiitatea preocupărilor lui zilnice și adeseori încă plin de „gunoiul“ pe care l-a întâlnit pe câmp, care nu mai pare interesant, preopinientului meu, decât cel mult ca obiect de paradă ori muzeu.

Inferioritate biologică

Satul e un mediu neprielnic dezvoltării biologice a rasei. În ansamblu, mortalitate ridicată, în special cea infantilă până la 1 an. Stare igienică proastă, întreținând o patologie endemică și favorizând dezvoltări epidemice.

Individual: degradare biologică prin:

- 1) subnutriție;
- 2) istovire;
- 3) lipsă de îngrijire. Alcoolism. Durată medie a vieții scăzută.

Dar biologiceste? Mortalitate ridicată, în special cea infantilă. Stare igienică proastă? Dar orașele? Biologiceste, pentru neamul omenesc nu importă numai cifra morților la totalul populației, ci mai ales cifra morților față de nașteri. În acest raport, orașele sunt vaste cimitire². Dacă e adevărat că mortalitatea infantilă scade și durata medie a vieții se lungeste, apare în proporții catastrofale denatalitatea.

Orașele nu sunt medii biologice care trăiesc din sânge propriu. Ele absorb neconținut sânge străin. Sug sângele satelor pe care – după statistici – îl dau gata în medie în cinci generații.

Dar tuberculoza și sifilisul, nu sunt ele darurile cele mai de seamă ale orașului față de sat?

Dar creșterea mortalității adulților prin accidente? Dar creșterea tendinței spre sinucideri? Dar dezvoltarea bolilor mintale, a artritisului, această lentă intoxicare a organismului omenesc? La țară?

Dar igiena?

Lipsa de aer, de lumină la țară?

Subnutriție?

Neîmbrăcăminte?

Istovire fizică prin muncă obositoare și tâmpă, fără sens și fără mângâiere?

Dar de ce se plâng proletarii din orașe?

Oare nu se afirmă astăzi tot mai mult că sub raportul anafiloxiei, igiena excesivă face pe orașean mult mai dezadaptat față de infecțiile microbiene – streptococ, de pildă – decât pe omul de la țară?

Nu nasc femeile de la oraș mai greu? Nu-s ele mai primejduite?

Atunci, unde e superioritatea biologică a orașelor?

Dar n-ar trebui tocmai aci să revizuim fundamental ideea superiorității biologice a orașelor, recunoscând adevărul că la nivelul planetar orașele – metropole vaste – sunt vaste necropole, ci nu medii prielnice dezvoltării vieții omenești?

Inferioritate sufletească

Satul e o enciclopedie vie a erorii și a neștiinței fanatice și intolerante,

Întunec. Superstiție și ignoranță. Mentalitate animistă, irațională. Fanatism. Intoleranță. Opoziție față de orice înnoire care ar face totuși oamenilor viața mai ușoară.

Încăpățânarea dâră de a rămâne în „cea-a apucat“. Nimic din *spiritul prometeic* al marilor deschizători de zări și perspective al omenirii!

Inferioritate istorică

Ce-au dat satele istoricește care să le scoată din anonimat? Istoria lumii nu e oare istoria orașelor și civilizația nu derivă, în definitiv, de la oraș?

Inferioritate economică

Nivel de viață rudimentar. Tehnică înapoiată. Mizerie. Îmbrăcăminte proastă, de pânză groasă, făcută de el însuși, nu de stambă cumpărată din orașe.

Hrană proastă. Așijderea. Muncă obositoare, discontinuă și neproductivă pentru sine, nu pentru patron. Mai ales neproductivă (85 % din populația rurală nu produce decât 55 % din venitul național), fapt care stânjenește sigur „balanța comercială“, împiedicându-ne să plătim cu muncă țărănească cuponul datoriilor făcute la străini pentru preluarea pagubelor ce le aduc orașele!

Inferioritate culturală

Analfabetism și neștiință. „Despre toate câte se întâmplă sus în cer, sau jos pe pământ, în apă sau sub pământ“, ce știe țaranul?

Și de-ar fi numai atât.

Dar risipirea (irosirea) atâtor pui de edisoni în scutec, care nu așteaptă decât să redescopere geometria euclidiană, electricitatea și perpetuum mobile!

Întunericul de la sat? În ce stă el? În neștiință? Sau în lipsa sa de prezumție? În lipsa de orientare exactă-n cosmos sau în lipsa de orizont aproximativ „științific“.

Căci, dacă e asta, câți orașeni specializați în drept știu faptele exacte ale fizicii? Dar invers? Și, câți orașeni știu aceea ce știe țaranul în privința orizontului său de viață?

Atunci? Să fie mai rațională anarhia cunoștinței părților decât stăpânirea întregă a orizontului tău intelectual?

Dar poate că e vorba de o inferioritate a simțirii la țărani? Se poate. Cunoaște un pădurar într-un sat pierdut din Basarabia de astăzi care-și cunoaște fiecare [arbore] din pădurea lui pe nume. Copacul este pentru el o ființă vie, cu care are relații personale.

Inferioritate de simțire?!

Poate. Dar dacă-l așă, ferice de o astfel de inferioritate!

Dar poate că e vorba de o inferioritate a voinței? Da, desigur. Țăranul nu sare la faptă pentru ce n-are rost pentru el. El muncește puțin și prost pentru arendașul care-l dijmuiește fără milă și nu muncește pentru el mai mult decât are nevoie.

Dar asta se cheamă cumpătare, pe cât știm.

E asta iraționalitate? În parte, este.

Orășeanului rațional în concepție și irațional în fapte întemeiate pe risc și aventură, țăranul îi opune, este drept, o concepție irațională a existenței, dar unită cu cea rațională, adică întemeiată și cu judecată făptuire posibilă în orizontul acțiunii lui. Căci ce poate fi mai temeinică decât stăruința lui de a semăna fără preget – în orice conjunctură – și de a nu se lua după avantajul părelnic al clipei, ci după ceea ce a apucat din vechime?!

Ferice de cel care, în loc să-și piardă sufletul și omenia ca să cucerească lumea, rămâne om întreg, stăpân pe sufletul lui și contemplator al ei.

Privită de aci, mentalitatea orașelor apare ea așa cum e în adevăr: o perversitate!

Și asta ni se oferă ca model?

Inferioritate juridică

Trăsătură de obiceiuri strămoșești, iraționale, complicate și greoaie, primitive și barbare, greu de înțeles de cei de la oraș. În orice az, având – aceste obiceiuri – dacă nu cu desăvârșire imposibil, decât un interes strict local. Nimic nici din claritatea logică a principiilor adevărate, nici din universalitatea dreptului roman obligator din perioada clasică – dreptul negustorilor, rămas neschimbat – ca și negoțul – în principiile lui, până astăzi.

Inferioritate politică

Pasivitate fatalistă, tembelism, dezinteres față de tot ce e interes public, e *reformă socială*. Rezistență pasivă și reacționară la tot ce e efort de „inovare”, de civilizare.

Dezinteres în alegeri. Lipsă de discernământ a intereselor generale.

Preferință acordată figurilor locale care fac satului servicii de interes imediat.

Mă rog, într-un cuvânt, lipsă de conștiință cetățască.

La fel s-ar putea vorbi despre toate celelalte „inferiorități”.

Urmează că afirmarea „inferiorității” satului, când nu ascunde ignoranța totală și masivă a celui ce vorbește despre ceea ce vorbește, ascunde cel puțin incapacitatea lui de a înțelege o realitate cu care nu are nici un fel de contact spiritual. Să ridici propria ta ignoranță și propria ta neputință la rangul de criteriu exclusiv e un exces ce nu se poate trece cu vederea.

Ce rămâne atunci din superioritatea prezumtivă a orașului?

Că știrea de carte nu-i la țară cu necesitate un semn de cultură, ci unul de dezaxare spirituală;

că tot acolo progresul tehnic e-un semn de creștere a neomeniei și a lipsei de obraz;

că iraționalul sistem de relații juridice – pentru oraș – este cel mai simplu și firesc sistem izvorât din împrejurările vieții de la țară;

și că pasivitatea politică față de un regim cu care țara nu are nimic comun e un semn de cuminenie – pe care numai să ncerce, numai să-l întărească domnii care disprețuiesc astăzi politicește țărănimea – atingând-o în ceea ce o doare într-adevăr – de pildă, în pământ – și vor vedea ce au de așteptat de la ea. Au uitat arendașii de 1907? Și trec așa ușor peste istoria recentă a lumii – când guvernul sovietic a trebuit de 2 ori să dea înapoi, de-ndată ce a avut împotriva lui țărănimea?

Ce rămâne atunci din toată această gamă de superiorități?

Inferioritatea tehnică a satului. Atâta.

Și încă, aceasta numai absolut vorbind, căci dacă definim tehnica drept ansamblul mijloacelor prin care omul își realizează scopurile lui – și știm care sunt scopurile vieții omului la țară –, tehnica nu poate fi socotită inferioară, decât în măsura-n care nu realizează îndeplinirea acestui scop.

Țăranul „subalimentat de secole” îmi amintește pe „luăm un om și-l ținem în peșteri 1000 ani...” al aceluiași P. Comarnescu.

Țăranul „subalimentat de secole” nu se poate întreține cu munca sa pentru că „uneltele îi vin de la oraș ca și prețurile roadelor lui”.

În bună logică, asta ar însemna cel mult că „orașul speculează satul”. Căci altfel nu vedem cum subalimentarea țăranului ar putea depinde de orașul care-i furnizează instrumentele și care îi impune prețuri... de vânzare...

Ori crede d-l Comarnescu că țăranul se alimentează cu „conservele” d-lui Polihroniade?

Adevărul e că „țăranul subalimentat de secole” și-a ameliorat în ultimii ani serios alimentația.

Și că „jocul prețurilor” a avut tocmai un efect invers celui închipuit de d-l Comarnescu.

Țăranul – jupuit de orașe prin schimbul neechivalent – a preferat să rămână singur ceea ce în alte împrejurări schimbă cu orașul și să redea o nouă înflorire în schimb industriei sale casnice!

Cercetări concrete arată că între 1929 și 1931 țărani au trecut în multe locuri de la mămăligă la pâine albă – fapt datorit recoltei bune de grâu din 1930 și 1931, combinate cu lipsa de prețuri [convenabile].

Și tot ele arată că efectul crizei a fost o recrudescență a industriei casnice textile în regiuni unde aproape dispăruse (Basarabia), țăranul, neputincios să cumpere îmbrăcăminte din cauza diferenței dintre prețurile agricole joase și

cele industriale urcate, revenind, după doi ani de schimb defavorabil, la producerea cânepei și la țesutul îmbrăcăminte prin produsele muncii proprii.

Întorcere la autarhie, deci, dovedind că țăranul se poate reîntoarce la vremuri de schimb defavorabil și poate trăi exclusiv pe bazele producției lui proprii.

Am un prieten – doctrinar marxist – care numește asta, în jargonul lui, „degradare a agriculturii”³. Liber s-o numească cum vrea. În realitate, ea este o creștere de venit brut al agriculturului – deci o mai mare bunăstare relativă.

Desigur că, din punct de vedere al comerțului exterior, faptul ar putea marca un regres al exportului și o încetinire a aprovizionării orașelor. Dar asta e cu totul altceva decât bunăstare a clasei țărănești de care face caz Petru Comarnescu.

(În realitate, cifrele statistice ale comerțului exterior – dacă arată o scădere a valorii produselor exportate – arată și o îndoire aproape a *cantităților* de cereale care au trecut granița, ceea ce pentru mine nu e bine, dar ceea ce infirmă, și în acest punct, teza preopinienților care vorbesc de „agonia” și de „degradarea” agriculturii parcelare!)

Dacă apoi d-l Comarnescu ar ști mai puțină sociologie „teoretică” și ceva mai multe „fapte”, ar vedea cât e de restrânsă dependența gospodăriei țărănești de piață orășenească, de la care țăranul își cumpără.

Ce rămâne atunci din articolul d-lui Comarnescu, afară de obiecția proletarizării – și chiar din această obiecție, până-mi va da cifre?

Vorbe! Vorbe și numai vorbe!

Că vorbele au acum o vrajă a lor și că, auzindu-l pe d-l Comarnescu spunându-le, unii le vor repeta după el și, repetându-le de mai multe ori, vor ajunge să se convingă că așa e? Se poate.

Couéismul și psitacismul sunt de multă vreme cunoscute.

Că țăranii însă, care muncesc pe pământul lor, se vor convinge prin aceasta să renunțe la pământul lor ca să-l alimenteze „comisarii” – adică „ispravnicii cei noi” –, asta nu cred niciodată!

Cât privește acum ispita „orașelor tentaculare”, care atrag la ele „țărănimea” de la sate, mărturisesc că ea există și că tocmai în acest punct se manifestă „reacțiunea” noastră. Afluxul la oraș are două rădăcini: 1) una e căutarea de venituri suplimentare a gospodarului; 2) alta e ridicarea feciorilor la un trai mai bun, realizabilă pe calea „ducerii la carte”.

Dar sunt destul de bine informat atât asupra rezultatelor anchetei studențești întreprinse asupra celor ce se petrec în mediile noastre suburbane (cartierul Tei, de pildă) ca să nu-mi dau seama de natura acestei emigrări!

Ea nu reprezintă niciodată o ruptură definitivă cu satul. Ci seamănă mai mult cu o emigrare periodică pentru refacerea gospodăriei aflate în jenă, decât o instalare la oraș.

Că țăranii veniți la oraș nu se mai întorc acasă? Inexact. Nu se-ntorc cei fără cap!

Fetele tinere ademenite de „strălucirea” străzilor și a bordelurilor rămân. Rămân uneori și cei ce înfundă pușcăriile.

Rămân și cei care nu-și pot îndrepta situația.

Ceilalți de obicei se-ntorc – chiar din America⁴ – și chiar când în sufletul lor nu s-ar întoarce.

Știu undeva în Ardeal un sat unde sunt oameni care vorbesc 4 limbi, care-au fost în 7 țări și care au câștigat nu știu câți dolari pe săptămână ca nupraveghetori de negri în mine la Albany. Cărora le place curățenia, care judecă aspru pe italieni și pe francezi sub acest raport; dar care s-au întors acasă în Ardeal când le-a murit „Taica” și și-au reluat munca la câmp între copiii răsăriți între timp în jurul lor.

Că satul și orașul stau în relații sociologice precise – mă miră că d-l P. Comarnescu îmi poate reproșa că tăgăduiesc acest lucru atunci când sunt lăpătat a crede că de aceste lucruri a aflat întâi din conferința făcută de subsemnatul asupra „raporturilor” dintre „gospodăria țărănească” și „economie capitalistă” la Fundația „Carol I”, în noiembrie [1932]⁵.

Atâtea inexactități de fapt, rezultând din 9 rânduri (rândurile 3-12 din col. III a p. 7) din articolul d-lui Comarnescu⁶!

Ce trebuie să fie cu „multa” sociologie, dacă din așa puțină ies atâtea inexactități!

Dar cu „boalele” țăranului care-și primesc tămăduirea de la știința „babilonului”, adică a orașelor?

Aci d-l P. Comarnescu este de-a dreptul amuzant!

Ca și cum *sifilisul* și *tuberculoza* n-ar fi prototipul boalelor orășenești – darul minunat pe care orașele îl fac satelor, când vin în contact cu ele!

Există la sate, este drept, *febra palustră* – pe alocuri – și *pelagra*, boale specifice țărănești.

Cerceteze însă d-l Comarnescu statistica sanitară de după împroprietărire și va vedea pe cea din urmă în plină regresie cu schimbarea felului de alimentare; iar pe a doua, în funcție de mediul înconjurător.

Rămâne un singur argument teoreticește valabil în argumentarea dumisale. Acela al existenței unui proletariat țărănesc majoritar.

Raliindu-mă observațiilor colegului meu Buznea, că într-un regim de mică proprietate dominantă ideea de proletariat țărănesc nu are deloc același sens cu aceea a proletariatului muncitoresc de la orașe, dată fiind ideea de amendat care stă la baza schimbului instrumentelor de eficiență, pe de o parte, iar pe de alta, nefiind deci o deosebire de gen de viață între ei la sate și o prăpastie între ei la orașe – mărturisesc totuși că dacă alături de „degradarea” agriculturii mi s-ar arăta cu cifre statistice că „proletarizarea țăranilor se urmează-n ritm vertiginos” – cum declară d-l N. Tatu⁷ fără nici o dovadă decât ce-a citit în cărțile de propagandă sovietică –, problema ar fi de luat în

considerație.

Nu neapărat în sensul „mașinizării“.

Ajungem aci la un paradox. Acela că deștrădăcinarea și proletarizarea satelor se face-n România pe o scară-ntinsă nu atât prin „muncitorime“, cât prin „studentime“, în măsura în care aceasta nu se încadrează organizației de stat!

Dacă P. C[omarnescu are în vedere] uneltele,

ar vedea că toată dependența satului de oraș stă în faptul că țăranul cumpără fierul de plug, sarea, gazul, săpunul și chibriturile și de curând, pe alocuri, opincile de cauciuc, din care numai sarea și fierul de plug nu le poate produce singur, chibriturile, gazul și săpunul din comerț putând fi înlocuite cu produse proprii de substituție (cum s-a și petrecut cu chibriturile de când costă 3 lei cutia, apărând în locul lor „cremenea“ străveche, fără prea mare inconvenient).

Evident, sunt aici variații regionale importante, în funcțiune de așezarea satelor la drumul mare, la șes sau la munte.

Principiul general, evidențiat de media statistică, arată însă clar tendința sătenilor de a-și îndestula viața din producția orizontului vizual pe care e așezat satul!

Să nu se uite de altfel că pretinsa „inovație“ în materie de „socializare a agriculturii“ pe care o încearcă Stalin în Rusia e o *vechitură* în România, pe care a încercat s-o publice în 1921 chiar d-l I. G. Duca, șeful actual al Partidului Liberal, împrumutând „obștiile“ sătești, ci nu țăranimea individual, și că această încercare a eșuat în fața dorinței țăranului de a fi stăpân la el acasă.

O „nouă expropriere“ pare deci mai în linia rezultatelor de la noi decât o socializare și o mecanizare care n-au reușit în Rusia, unde s-au bucurat de întregul sprijin terorist al execuțiilor în masă ale țăranilor, necum la noi, care, orice s-ar zice, suntem ceva mai omenoși și mai civilizați ca vecinii noștri răsăriteni de astăzi.

Firește că problema aceasta păstrează caracterul ei important în legătură cu perspectivele demografice ale creșterii populației.

Dar nici aci nu există un „ritm mondial“ fatal. Căci creșterea populației se poate încetini înainte de atingerea limitei de exploatare a solului (de pildă, la sașii din Ardeal).

Și e controversată întrebarea dacă creșterea productivității urmează sau precede creșterii populației corespunzătoare! (Ciajanov – Malthus).

Așa că – sub acest raport – nu e încă nici o urgență!

Dar și aci măsurile de luat sunt exact inverse celor preconizate de domniile de la „Stânga“.

Ce trebuie făcut este *împiedecarea* proletarizării țăranimii, fie printr-o nouă expropriere – când va fi nevoie –, fie printr-o intensificare a culturilor și o industrializare a producției agricole – prin cooperatie – la sate, mai curând decât o producție în masă.

Și apoi, chiar sub acest raport, există o diferență în societatea românească în

destule exemple de conjugare a stăpânirii private de pământ cu organizarea obștească spre a nu fi siliți să recurgem la exemple străine falimentare!

Cine cunoaște culturile în asolamente (pe tarlale rotative) din Ardeal și înțelege ce perspective pot deschide sistematizării producției, judecă desigur la fel cu noi!

Ele arată lipsa de bază a încercărilor de a împrumuta lucruri de aiurea – prin imitare – și fără nici o cântărire a împrejurărilor.

Dincolo de obiecțiile făcute rămâne deci întreagă alternativa, crucea celor două Românii.

Nu cred că trebuie să mai lungim acest tablou.

Dar ce oferă orașul în realitate?

Încurcătura inextricabilă de relații care se bat cap în cap.

Asta noi o numim *Babilonie*.

Și o socotim pierzătoare de suflet.

Omul general, același peste tot, este un om secătuit de omenie, ca și omul de pe stradă pe care ni-l alinaiază orașul.

Dar de asta am mai vorbit.

Argumentul lui Petre Pandrea, care vrea proletarizarea țăranimii pentru ca s-o ferească ei, îi opunem refuzul țăranimii de a fi fericită astfel.

Nu aş vrea să răspund aci decât atât:

Cea mai bună societate e cea care asigură celor mai mulți fericirea așa cum și-o vor ei!

În ultimă analiză, ceea ce va deosebi dreapta noastră deopotrivă de comunism și de catolicism sau de fascism este neîncrederea totală în acel ce vor să facă fericirea omenirii cu de-a silă!

Progresismul

Aici este miezul întrebării.

Progresismul e o atitudine, nu o certitudine!

În esența oricărui *progresism* stă convingerea că *noul* are o superioritate axiologică asupra vechiului prin simplul fapt că îi succede.

Credința aceasta în *progres* este comună preopiniențelor noastre, fie el de la dreapta sau fie de la stânga.

Argumentul că noi azi fi aleni, nu este concludent.

Ar fi fost concludent dacă ne-am fi propus pe noi înșine ca model. Dar ferească Dumnezeu s-o facem.

Noi trăim prea adânc sentimentul insuficienței noastre.

Mal mult decât atât, acest sentiment e la rădăcina întregii noastre reacții

— ca cineva să-și închipuie că ne-a-nfundat dacă ne-a dovedit că suntem orașeni.

Da, suntem orașeni.

Dar am mai spus-o. Suntem reacționari tocmai pentru că suntem orașeni.

Dacă am fi țărani, cine știe dacă „fenomenul drăcesc” al orașelor nu ne-ar ispiti cum.

Dar noi suntem tocmai dintre acei care am trăit în oraș.

Care am simțit spărtura.

Și care opunem spărturii din noi înșine unitatea spirituală.

Comunitatea vieții de la țară.

Sate sau orașe?

Am arătat într-un articol precedent alternativa fundamentală a conștiinței românești de astăzi: sat sau oraș.

Am arătat că ea e mai adâncă decât problema organizării optime a satului.

Și-am spus că ea e mai adâncă decât dilema: individualism — comunism.

Explic astăzi de ce, întrebuițând terminologia adversarilor: (rezumat din „Cuvântul”). Ne rămâne de cercetat al doilea argument: *progresismul*.

Trecem peste discuțiunea teoretică asupra criteriului, ca să ne [întrebuițăm?] concret.

Un argument de ordin etic este un argument de atitudine, nu un argument de fapt.

Aceleași fapte pot provoca reacții atitudinale diferite. Probă: noi și preopinienții noștri (asupra acestui al doilea argument).

Credința în *progresul* automat, în valoarea noului asupra a ceea ce este vechi, *încercat*, este de asemeni o prejudecată, o atitudine, un *partis-pris* de valorificare.

Ea își are rădăcină, dar nu este câtuși de puțin o evidență.

Dar o atitudine nu e o certitudine?

Și simpla prețuire a noului ca nou nu ne poate fi opusă ca un temei nouă, care prețuim ceea ce este vechi, *încercat*, dovedit viabil prin însuși faptul persistenței, față de o realitate care se dovedește agonică, în criză, de la apariția ei?

Nu e deci a priori învederat prin sine și că în cetatea comunistă a lui Gherea este „mai bine” decât în „satul obscurantist” al acestuia.

Decât dacă ai admis în prealabil că valorile moderne sunt superioare celor vechi.

Cercul vicios este evident.

Pe de o parte, vrei să dovedești că ordinea nouă e mai bună pentru că e nouă, pe de altă parte, dovedești că ordinea bună e cea nouă, pentru că e nouă.

Vrei să dovedești că valorile moderne sunt mai bune decât cele vechi. Și pentru asta trebuie să presupui că ele sunt într-adevăr mai bune.

Ci, totul trebuie cercetat cu deamănuntul.

Sensul orientării mele politice

Și acum, încă o vorbă despre reacțiunea noastră.

Țărănimea nu e reacționară. Ea e conservatoare și pasivă. Prin nesfârșitul șir de travestiri, ea realizează, în orice i s-ar propune, manifestările ce-i sunt necesar impuse de condițiunea ei (cod civil).

Reacționari suntem noi, orașenii, pe care fatalitățile ne-au robit unei vieți rupte și care ne căutăm prin calapoade unitatea și care înjurăm pe cei ce ne-au tulburat apele.

E satul forma politică ideală?

Nu. Principial, nu există formă politică ideală.

Satul e însă forma de așezare omenească cea mai favorabilă „omeniei”.

Să ții în mîna ta toate condițiile sau măcar cea mai mare parte a condițiilor existenței tale.

Nu cred în evoluția uniliniară.

Nu cred în progres.

„Omului de pe stradă” trebuie să-i opunem „omul dinlăuntru”, fie el „cel din urmă dintre oameni”.

Destinul esențial al omului este transmundan.

Voiți să strigați?

Strigați!

Dar acesta e adevărul. Adevărul pe care-l vedește realizarea tuturilor utopiilor, inclusiv cea Roșie.

O idee de OM!

Nu social, ci *metafizic*.

Toți cei care gîndesc organic,

toți cei ce pornesc din realitate, nu din concepte,

toți cei care au adevărata *libertate* spirituală⁸

se feresc de calapoade, de prejudecăți.

Trebuie să depășim categoriile conștiinței moderne.

Și reîntors omul la colectivitate.

În două feluri: prin confuzie⁹, prin sinteză.

Dreapta și stînga se întîlnesc.

Deosebire de *etichetă*.

Nu libertate politică, ci libertate spirituală.

Ce ne desparte de comuniști ne desparte și de fasciști și de catolici.

Suntem *răsăriteni*.

Viața omenească are sens transmundan, nu social, ci metafizic.

Nu cred în politică.

Nu vreau libertate politică, ci spirituală.

Nu vreau fericirea lumii cu de-a sila.

Nu vreau omul abstract, nici „umanitatea” ci OMENIA¹⁰!